

Nobelföreläsning av Louise Glück

Nobelpristagare i litteratur 2020

SVENSKA
AKADEMIEN

© NOBELSTIFTELSEN 2020

Generellt tillstånd beviljas för publicering i tidningar på alla språk från och med 7 december 2020, 17.30 (svensk tid).

För publicering i tidskrifter eller böcker krävs, såvida det inte gäller sammanfattningar, Stiftelsens medgivande.

När det gäller all publicering av föreläsningen i dess helhet eller i längre avsnitt måste ovan understrukna copyrightnotering anges.

När jag var ett litet barn på kanske fem eller sex år, arrangerade jag en tävling i mitt huvud, en tävling för att utse världens bästa dikt. Finalisterna var två: Blakes ”The Little Black Boy” och Stephen Fosters ”Swanee River”. Jag gick av och an i gästrummet hemma hos mormor i Cedarhurst, ett litet samhälle på Long Islands sydkust, och reciterade Blakes oförlömliga dikt på det sätt jag tyckte bäst om: inte med munnen, utan i tanken, och sjöng, också i tanken, Fosters stämningsmättade och ödsliga sång. Hur det kom sig att jag hade läst Blake är ett mysterium. Jag tror att det fanns några få poesiantologier hemma hos mina föräldrar, bland de betydligt vanligare böckerna om historia och politik och de många romanerna. Men Blake förknippar jag med mormors hus. Min mormor var ingen storläsare. Men hon hade Blakes *The Songs of Innocence and of Experience*, och en liten bok med sånger från Shakespeares pjäser. Jag lärde mig flera av dem utantill. Sången från *Cymbeline* tyckte jag särskilt mycket om. Jag förstod antagligen inte ett enda ord, men jag hörde tonen, rytmen, de ringande imperativen, gripande för ett mycket skyggt och lättskrämt barn. ”Må äran sväva kring din grav!” Det hoppades jag.

Den här sortens tävlingar, om ära, om stora belöningar, framstod som naturliga; myterna, som var min första läsning, var ju fulla av dem. Världens bästa dikt framstod för mig, även när jag var mycket ung, som den högsta av höga utmärkelser. Det var även så jag och min syster uppfostrades: att rädda Frankrike (Jeanne d'Arc), upptäcka radium (Marie Curie). Senare började jag inse det hierarkiska tänkandets faror och begränsningar, men i min barndom verkade det viktigt att dela ut ett pris. En människa skulle stå på bergstoppen, synlig från stort avstånd, det enda av intresse på berget. Människan en bit nedanför var osynlig.

Eller, i det här fallet, dikten. Jag var säker på att särskilt Blake på något vis var medveten om den här tilldragelsen, spänd på utfallet. Jag förstod att han var död, men det kändes som att han levde, jag kunde ju höra hans röst tala till mig, visserligen förklädd, men ändå hans röst. Jag upplevde att det enbart var till mig den talade, eller särskilt till mig. Jag kände mig utvald, privilegierad; jag kände också att det var Blake jag själv försökte tala med, att han och Shakespeare var dem jag redan talade till.

Blake vann tävlingen. Men senare insåg jag hur lika de här två dikterna var; jag drogs, nu som då, till den ensamma människorösten, som höjs i klagan eller längtan. Och poeterna jag återvände till när jag blev äldre var de poeter i vars verk jag, som utvald åhörare, spelade en avgörande roll. Intima, förförande, ofta förstulna eller hemliga. Inte arenapoeter. Inte poeter som talade med sig själva.

Jag tyckte om den här pakten, jag tyckte om känslan av att det som dikten uttryckte var outhärligt och även privat, ett meddelande som togs emot av en präst eller psykoanalytiker.

Prisutdelningen i min mormors gästrum framstod, i kraft av sin hemlighetsfullhet, som en förlängning av den intensiva relation dikten skapat: en förlängning, inte en kränkning.

Blake talade till mig genom den lille svarte pojken; han var röstens dolda källa. Han gick inte att se, precis som den lille svarte pojken inte blev sedd, eller sågs på ett felaktigt vis, av den okänslige, föraktfulle vite pojken. Men jag visste att det han sa var sant, att hans tillfälliga jordiska kropp innehöll en själ som var självlysande i sin renhet; det visste jag eftersom det som det

svarta barnet säger, hur han själv beskriver vad han känner och upplever, är fritt från skuldbeläggande och hämndlystnad. Där finns bara tron att i den perfekta värld som lovats honom efter döden kommer han att erkännas för den han är och i omåttlig glädje skydda det bräckligare vita barnet från det plötsliga, omåttliga ljuset. Att detta inte är någon realistisk förhoppning, att det bortser från verkligheten, gör dikten hjärtskärande och även djupt politisk. Smärtan och den rättmätiga vrede den lilla svarte pojken inte kan tillåta sig själv att känna, som hans mor försöker skydda honom från, känner läsaren eller åhöraren i hans ställe. Även när läsaren är ett barn.

Men offentliga hedersbetygelser är något annat.

De dikter som jag under hela mitt liv dragits till allra starkast, är dikter av det slag som jag beskrivit, dikter valda i förtrolighet eller maskopi, dikter till vilka lyssnaren eller läsarens bidrag är avgörande, som mottagare av ett förtroende eller en protest, ibland som sammansvuren. ”Jag är ingen”, skriver Dickinson. ”Är du ingen med? / Då är vi två – var tyst ...” Eller Eliot: ”Så låt oss vandra, du och jag, / nu, när aftonen mot horisontens rest av dag / ligger sövd som sjuklingen på läkarbordet ...” Eliot manar inte på en trupp pojkscouts. Han begär något av läsaren. Till skillnad från exempelvis Shakespeares ”Ska jag dig likna vid en sommardag”: det är inte mig Shakespeare liknar vid en sommardag. Jag tillåts att tjuvlyssna till bländande virtuositet, men dikten kräver inte min närvaro.

I konst av det slag som jag drogs till, är det kollektivs röst eller kritik farlig. Det osäkra i ett intimt tilltal ökar dess makt och makten hos läsaren, genom vars medverkan rösten uppmuntras i sin enträgna vädjan eller tillit.

Vad händer med en poet av den här sorten när det kollektiva, istället för att tydligt förskjuta eller ignorera honom eller henne, applåderar och upphöjer? Jag skulle säga att en sådan poet då skulle känna sig hotad, utmanövrerad.

Det här är Dickinsons ämne. Inte alltid, men ofta.

Jag läste Emily Dickinson med störst passion när jag var i tonåren. Oftast sent om kvällen, efter läggdags, i vardagsrumssoffan.

Jag är ingen! Vem är du?
Är du ingen med?

Och, i versionen jag läste då och fortfarande föredrar:

Då är vi två – var tyst!
Du vet, de driver oss iväg ...

Dickinson hade valt mig, eller erkänt mig, när jag satt där i soffan. Vi tillhörde en elit, var följeslagare i osynlighet, ett faktum bara vi kände till och som vi bekräftade för varandra. I världen var vi ingen.

Men vad skulle ivägdrivningen bestå av för människor som levde som vi, på vår trygga plats under den nedfallna trädstammen? Man drivs iväg när trädstammen flyttas.

Det jag talar om här är inte Emily Dickinsons fördärvliga inflytande på tonårsflickor. Jag talar om ett sinnelag som misstror offentligheten eller ser det som en plats där generaliseringar utplånar precision, där halvsanningar ersätter uppriktighet och brännande avslöjanden. För att illustrera: antag att

konspiratörens röst, Dickinsons röst, ersätts av tribunalens. ”Vi är ingen, vem är du?” Det budskapet blir med ens olycksbådande.

Morgonen den 8 oktober blev jag överraskad av att drabbas av det slags panik jag beskrivit ovan. Ljuset var för starkt. Skalan för stor.

De bland oss som skriver böcker förmodas vilja nå ut till många. Men vissa poeter betraktar inte detta att nå ut till många ur ett rumsligt perspektiv, som i den fyllda salongen. De betraktar det temporalt, som att nå ut till många i tur och ordning, över tid, in i framtiden, men på ett grundläggande plan kommer alltid dessa läsare en åt gången, en efter en.

Jag tror att Svenska Akademien genom att tilldela mig det här priset väljer att hedra den förtroliga, personliga rösten, en röst som offentliga yttranden ibland kan förstärka eller förlänga, men aldrig ersätta.

Översättning: Jonas Brun

”The Little Black Boy” ur *Songs of Innocence and of Experience* av William Blake. *Poetry and Prose of William Blake*. Redaktör: Geoffrey Keynes. London : Nonesuch, 1927

”Old Folks at Home” / ”Way Down Upon the Swanee River”, 1851. Text och musik av Stephen Foster.

Sång: ”Räds ej mer för solens glöd” ur *Cymbeline* (Akt IV, Scen II) av William Shakespeare. *Shakespeares dramatiska arbeten Bd 6*. Översättning av Carl August Hagberg. Lund : Gleerup, 1849

”I’m nobody! Who are you?” av Emily Dickinson i översättning av Jonas Brun.

”I’m nobody! Who are you?” av Emily Dickinson. *The Poems of Emily Dickinson*. Redaktörer: Martha Dickinson Bianchi och Alfred Leete Hampson. London : Jonathan Cape, 1937

”J. Alfred Prufrocks kärlekssång” av T. S. Eliot i översättning av Gunnar Ekelöf. *Dikter* av T. S. Eliot. Inledning av Gunnar Ekelöf. Stockholm : Bonnier, 1965

Sonett 18: ”Ska jag dig likna vid en sommardag?” av William Shakespeare i översättning av Eva Ström. *Sonetter* av William Shakespeare. Tolkning och kommentar: Eva Ström. Stockholm : Lind & Co, 2010

The Little Black Boy

By William Blake

My mother bore me in the southern wild,
And I am black, but O! my soul is white;
White as an angel is the English child,
But I am black, as if bereav'd of light.

My mother taught me underneath a tree,
And sitting down before the heat of day,
She took me on her lap and kissed me,
And pointing to the east, began to say:

“Look on the rising sun: there God does live,
“And gives his light, and gives his heat away;
“And flowers and trees and beasts and men receive
“Comfort in morning, joy in the noonday.

“And we are put on earth a little space,
“That we may learn to bear the beams of love;
“And these black bodies and this sunburnt face
“Is but a cloud, and like a shady grove.

“For when our souls have learn'd the heat to bear,
“The cloud will vanish; we shall hear his voice,
“Saying: ‘Come out from the grove, my love & care,
““And round my golden tent like lambs rejoice.’”

Thus did my mother say, and kissed me;
And thus I say to little English boy:
When I from black and he from white cloud free,
And round the tent of God like lambs we joy,

I'll shade him from the heat, till he can bear
To lean in joy upon our father's knee;
And then I'll stand and stroke his silver hair,
And be like him, and he will then love me.

“I’m nobody! Who are you?”

By Emily Dickinson

I'm nobody! Who are you?
Are you nobody, too?
Then there's a pair of us — don't tell!
They'd banish us, you know.

How dreary to be somebody!
How public, like a frog
To tell your name the livelong day
To an admiring bog!

Svenska Akademien har sina lokaler i Börshuset, som ligger vid Stortorget i Gamla stan i Stockholm. Byggnaden uppfördes under åren 1767–78 av Erik Palmstedt. Den nedre våningen var avsedd för Stockholmsbörsen och övervåningen för Stockholms borgerskap. Från 1860-talet tjänstgjorde Börssalen som stadsfullmäktiges sessionssal.

Akademien har alltid firat sin högtidsdag i Börssalen, men i övrigt har man tidvis varit husvill. Först 1914 blev lokalfrågan löst. Man fick då genom en donation möjlighet att för all framtid förvärva nyttjanderätten till Börshusets övervåning inklusive Börssalen samt vinden. Definitivt flyttade man in först 1921, då Stockholms nya stadshus stod färdigt.